

1. Referentie

Referentie	Hermans, D.J., Opdenakker, M.-C. & Van Damme, J. (2004). <i>Ongelijke kansen in het secundair onderwijs in Vlaanderen. Een longitudinale analyse van de interactie-effecten van geslacht, etniciteit en socio-economische status op de eindonderwijspositie en de vertraging in het secundair onderwijs</i> . Leuven: Steunpunt LOA.
Taal	Nederlands
ISBN - ISSN	/
Publicatievorm	Onderzoeksrapport

2. Abstract

Dit rapport is het derde op rij waarin verslag uitgebracht wordt over onderzoek naar de kansen(on)gelijkheid, uitgevoerd in het secundair onderwijs in Vlaanderen in opdracht van de Vlaamse Minister van Onderwijs en Werk, in het kader van het programma 'Steunpunten voor beleidsrelevant onderzoek'.

In dit rapport worden de resultaten weergegeven van een statistische analyse van de onderwijsloopbaangegevens van meer dan 5000 leerlingen in het Vlaams secundair onderwijs die gedurende meer dan tien jaar gevolgd werden. De onderzoekers gingen na of meisjes en jongens met een verschillende socio-economische achtergrond en/of etniciteit gemiddeld genomen gelijke onderwijsposities behalen op het einde van het secundair onderwijs en of ze er even lang over doen om die positie te bereiken.

De onderzoekers gaan na welke eindpositie in het secundair onderwijs meisjes en jongens van verschillende socio-economische afkomst en/of verschillende etniciteit bereiken en met hoeveel vertraging ze die eindpositie bereiken. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een statistische methode die schooleffecten kan onderscheiden van effecten die toe te schrijven zijn aan de karakteristieken van de leerlingen. Ter controle voor bestaande verschillen in capaciteiten en inspanningen wordt een vergelijking gemaakt van de eindposities van jongens en meisjes met verschillende socio-economische achtergronden en/of een verschillende etniciteit die bij de intrede in het secundair onderwijs gelijk presteerden op schoolse toetsen en intelligentietests.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Onderwijs
Trefwoord(en)	Diversiteit, interculturaliteit, kansenongelijkheid, secundair onderwijs, schoolloopbanen

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	Vlaamse Minister van Onderwijs en Vorming
Onderzoeker(s)	D.J. Hermans, M.-C. Opdenakker & J. Van Damme Steunpunt LOA, Unit Onderwijsloopbanen Dekenstraat 2 3000 Leuven Tel: 016/32.57.58 of 016/32.57.47 Fax: 016/32.58.59 Christel.Deno@ped.kuleuven.ac.be http://www.steunpuntloopbanen.be

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	- Zijn er effecten van geslacht, etniciteit en/of de socio-economische status op de in het secundair onderwijs bereikte onderwijspositie en/of op de opgelopen vertraging tijdens het
-----------------	---

	secundair onderwijs? Indien er effecten opduiken: Hoe groot zijn ze? Zijn de effecten additief of doen zich interacties voor? - Zijn er effecten van geslacht, etniciteit en/of de socio-economische status op de in het secundair onderwijs bereikte onderwijspositie en/of op de opgelopen vertraging tijdens het secundair onderwijs na controle voor de leerling-eigenschappen prestaties, intelligentie en prestatiemotivatie gemeten bij aanvang van het secundair onderwijs en de opgelopen achterstand voor het secundair onderwijs. Indien er effecten opduiken: Hoe groot zijn ze? Zijn de effecten additief of doen zich interacties voor? - Hebben de scholen een invloed op het niveau van de eindpositie in het secundair onderwijs en/of op de tijd die de leerlingen nodig hebben om deze positie te bereiken? Indien de scholen een invloed hebben: hoe groot is de invloed van de eerstegraadsscholen en die van de bovenbouwscholen?
Hypothesen	/

6. Methode

Onderzoeks-methode	Het onderzoek betreft een statistische analyse van onderwijsloopbaan-gegevens van leerlingen in het Vlaamse secundair onderwijs die gedurende meer dan tien jaar uitgebreid gevolgd werden aan de hand van tests, toetsen en vragenlijsten. De analyses werden uitgevoerd op de data van het LOSO-project. In het LOSO-project werden twee regio's geselecteerd waarbinnen in principe alle leerlingen die in het schooljaar 1990-1991 het secundair onderwijs hebben aangevat werden opgenomen. Informatie werd verzameld over de leerling, het ouderlijke milieu en het schoolmilieu. Voor dit onderzoek werd gebruik gemaakt van een statistische methode die schooleffecten kan onderscheiden van effecten die toe te schrijven zijn aan de karakteristieken van de leerlingen. Voor de analyses werden multilevel modellen gebruikt. In deze modellen wordt ervan uitgegaan dat leerlingen (level 1) genest zijn in scholen (level 2). Daarenboven werd gebruikt gemaakt van een crossclassificatie waarbij leerlingen genest zijn in zowel eerstegraadsscholen als in bovenbouwscholen.
Onderzochte groep	In het LOSO-project werden twee regio's geselecteerd waarbinnen alle leerlingen die in het schooljaar 1990-1991 het secundair onderwijs hebben aangevat werden opgenomen. In totaal werden ongeveer 6400 leerlingen gedurende 10 jaar uitgebreid gevolgd.
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Invloed van geslacht, etniciteit en SES	Er worden enkel hoofdeffecten gevonden van etniciteit en SES op het niveau van de eindpositie in het secundair onderwijs. Allochtone leerlingen bereiken dus een minder hoog niveau dan autochtone leerlingen en leerlingen uit hoge SES-families behalen een hoger onderwijsniveau dan leerlingen uit lage SES-families. De effecten van etniciteit en SES zijn matig en additief. Wat de vertraging opgelopen tijdens het secundair onderwijs betreft is er enkel een hoofdeffect van geslacht en etniciteit en geen van SES. Meisjes lopen tijdens het secundair onderwijs doorgaans minder vertraging op dan jongens en allochtone leerlingen lopen meer vertraging op dan autochtone leerlingen. De effecten van geslacht en etniciteit zijn additief.
Invloed van geslacht, etniciteit en SES met controle voor de invloed van de prestaties en intelligentie, de voorafgaande achterstand en de prestatiemotivatie	Wat betreft de effecten van de drie controlevariabelen blijkt dat de achterstand die reeds voor het secundair onderwijs opgelopen was de grootste voorspellende kracht heeft. Leerlingen die een jaar achterstand hebben opgelopen behalen uiteindelijk een lagere positie in het secundair onderwijs en lopen minder vertraging op om deze positie te bereiken. De prestaties hebben een matig effect op de eindpositie in het secundair onderwijs en een klein effect op de vertraging opgelopen tijdens het secundair onderwijs. Leerlingen die beter presteerden op de aanvangstoetsen behalen een hoger eindniveau en blijven minder zitten. De specifieke bijdrage van de aanvangsintelligentie is eerder beperkt en zwak. Zittenblijven in het secundair onderwijs blijkt dus niet samen te hangen met de intelligentie van de leerlingen indien voor andere leerlingkenmerken gecontroleerd wordt. De specifieke bijdrage van de prestatiemotivatie gemeten bij de aanvang van het secundair onderwijs is beperkt. Voor geslacht is er enkel een effect op de vertraging opgelopen tijdens het secundair onderwijs. Jongens lopen meer vertraging op tijdens het secundair onderwijs dan meisjes.. Jongens en meisjes met gelijke aanvangskenmerken behalen een gelijk niveau van de

	onderwijspositie op het einde van het secundair onderwijs maar de jongens hebben meer tijd nodig om deze positie te bereiken. De etniciteit van de leerling heeft een klein effect op de eindpositie in het secundair onderwijs en op de vertraging opgelopen tijdens het secundair onderwijs. Autochtone leerlingen behalen een hogere eindpositie in het secundair onderwijs en lopen minder vertraging op tijdens het secundair onderwijs dan allochtone leerlingen die gelijk presteerden op de toetsen en intelligentietests bij de intrede in het secundair onderwijs, een gelijke vertraging hebben opgelopen voor het secundair onderwijs en gelijk gemotiveerd zijn om te presteren. Het negatieve effect van etniciteit speelt dus enkel in de hogere SES-categorieën. Allochtonen met de laagste SES-achtergrond doen het even goed als of zelfs beter dan autochtonen met de laagste SES-achtergrond. De SES van de leerling heeft een klein effect op de eindpositie in het secundair onderwijs maar geen effect op de vertraging opgelopen tijdens het secundair onderwijs. Leerlingen uit hogere SES families behalen een hogere eindpositie dan vergelijkbare leerlingen uit lagere SES families maar blijven even vaak zitten. Een mogelijke verklaring voor het feit dat leerlingen uit hoge SES families even vaak blijven zitten als leerlingen uit lage SES families is dat leerlingen uit lage SES families bij een B-attest eerder opteren om niet te blijven zitten en over te gaan naar een niet geclausuleerde studierichting en leerlingen uit hoge SES families bij een B-attest eerder opteren om te blijven zitten.
Vergelijking beide modellen	Wat het niveau van de eindpositie in het secundair onderwijs betreft, blijkt dat het effect van de etniciteit en SES daalt onder de controle van de prestaties, de intelligentie en de prestatiemotivatie gemeten bij de intrede in het secundair onderwijs en de opgelopen achterstand voor het secundair onderwijs. Bovendien treedt er onder controle een interactie op tussen etniciteit en SES voor autochtone leerlingen. Dit betekent dat allochtone leerlingen een lagere eindpositie bereiken dan autochtone leerlingen maar als rekening gehouden wordt met de aanvangskenmerken van de leerlingen dan blijkt dat allochtonen met een lage SES het (minstens) even goed doen als autochtone leerlingen met een lage SES. Autochtonen met een hoge SES bereiken wel een hogere eindpositie dan allochtonen met een hoge SES. Wat de vertraging opgelopen tijdens het secundair onderwijs betreft, treden er weinig veranderingen op. Het effect van geslacht blijft nagenoeg ongewijzigd. Echter, het effect van etniciteit wordt kleiner onder controle van de prestaties, de intelligentie en de prestatiemotivatie bij de intrede in het secundair onderwijs en de opgelopen achterstand voor het secundair onderwijs.
Invloed van de school	De impact van de bovenbouwscholen is groter dan die van de eerstegraadsscholen en het grootste aandeel van de variantie bevindt zich op leerlingniveau. Dit wil zeggen dat de verschillen gevonden tussen de leerlingen met betrekking tot de eindpositie of de opgelopen vertraging in sterke mate toe te schrijven zijn aan individuele kenmerken van leerlingen die naar dezelfde scholen gaan. Verschillen tussen scholen houden ook verband met verschillen tussen groepen leerlingen die naar verschillende scholen gaan. Toch wordt vastgesteld dat zelfs nadat rekening gehouden werd met belangrijke aanvangsvariabelen van de leerlingen, er grote verschillen blijven bestaan tussen bovenbouwscholen wat betreft de eindposities die hun leerlingen in het secundair onderwijs bereiken. Tevens blijkt dat de impact van de scholen wel beduidend kleiner is op de vertraging opgelopen tijdens het secundair onderwijs dan op het niveau van de eindpositie in het secundair onderwijs.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

Hermans, D.J., Opdenakker, M.-C., Van de Gaer, E. & Van Damme, J. (2002). *Ongelijke kansen in het secundair onderwijs in Vlaanderen. Een longitudinale analyse van de interactie-effecten van geslacht, etniciteit en socio-economische status op de bereikte onderwijspositie*. Leuven: Cel voor Analyse van Onderwijsloopbanen, LOA-rapport 7, 76 pp.

Hermans, D.J., Opdenakker, M.-C. & Van Damme, J. (2003). *Ongelijke kansen in het secundair onderwijs in Vlaanderen. Een longitudinale analyse van de interactie-effecten van geslacht, etniciteit en socio-economische status op de bereikte onderwijspositie: een vervolg*. Leuven: Cel voor Analyse van Onderwijsloopbanen, LOA-rapport 17, 52 pp.